

KAZALO

Vodila za branje učbeniškega knjižnega dela	7
Uvod v učbeniško knjižno delo »Vzgoja za evropsko demokracijo«	9
TEORETIČNI DEL	
O bistvenih (medsebojno razlikujočih se) značilnostih tradicionalne in sodobne didaktike družboslovja	15
Uresničevanje evropskih izobraževalno-edukativnih strebrov v socialni edukaciji mladih	19
Politološke in zgodovinske vsebine državljskih vzgoj v Evropi - finska	23
Didaktično-delovni pristopi učitelja(ice) družboslovja za razredno delo z mladimi danes in v prihodnje	31
Izobraževalni dogodki	35
Vprašanja v kompleksnem pedagoškem procesu družboslovja	37
»Pro et contra pristop« za kakovostnejše poučevanje in učenje družboslovnih vedenj	41
Omožni uporabi metode fotogovorice za učenje in poučevanje družboslovnih učno-kurikularnih vedenj (znanj)	47
Oblikovanje vprašanj	49
Timsko delo v družboslovju	53
Konkretne sociološko-kurikularne učne teme, ki jih je možno obravnavati s timskim delom	57

PRAKTIČNI DEL

Družboslovni učni vzorci in družboslovni učni modeli.....	63
Ustvarjalno možna didaktična strukturacija »medijskih učno-kurikularnih družboslovnih vsebin« za mlade evropejce.....	69
Didaktizacija družboslovnega učnega vzorca »učenje učenja«.....	73
Didaktizacija družboslovnega učnega vzorca »terorizem in mir v svetu«.....	77
Didaktizacija sociološkega kurikularnega učnega vzorca »opredelitev družbene slojevitosti in njenih oblik«.....	81
Preverjalni sociološki učni vzorec.....	85
Prikaz konstruktivistično didaktiziranega sociološkega učnega vzorca »o religiji«...	87
Didaktizacija družboslovnega učnega vzorca »človekove pravice«	93
Prikaz možne didaktične strukturacije poteka projektnega učnega dela pri predmetnem področju sociologija na temo »človekove pravice«	97
Didaktizacija družboslovne učne ure učno-kurikularnih vsebin »strpnost«	101
Didaktična strukturacija družboslovnega učnega vzorca »bonton«	103
Didaktizacija sociološkega vsebinskega učnega vzorca »socializacija«.....	107
Prikaz še drugega konstruktivističnega sociološkega učnega vzorca za možno didaktizacijo socializacijskih tematik in problematik z mladostniki	109
Didaktizacija sociološkega učno-kurikularnega vzorca vsebinske obravnave o socializaciji z mladimi z vgraditvijo didaktičnega pristopa »pro« et »contra«.....	113
Didaktizacija družboslovnega učnega vzorca vsebin »prosti čas«.....	117
Konkretni primer možne didaktične strukturacije sociološke učne ure na temo »spol«.....	121
Zaključna razmišljanja	125

VODILA ZA BRANJE UČBENIŠKEGA KNJIŽNEGA DELA

Pričujoče knjižno delo namenjamo učiteljicam in učiteljem družboslovnih predmetnih področij, ki naj bi pri mladih prispevali k njihovi implementaciji demokratičnih ravnajskih vzorcev, skratka, k njihovi ustvarjalni edukaciji za evropsko demokracijo.

Pri tem se je smotrno zavedati, da so mladi lahko v pedagoškem delu zelo različni razpravljavci: solidni in nesolidni razpravljavci, ustvarjalni in neustvarjalni razpravljavci, manj produktivni in tudi zelo produktivni razpravljavci, vseznalci, klepetulje, anksiozni plašljivci in tudi neiskreni razpravljavci. Toda ne glede na te obstoječe različne tipe razpravljavcev je naloga učitelja(ice), da zna s svojim visoko profesionalno zasnovanim pedagoškim delom mlade nagovoriti za izvedbo produktivnega, zahtevnega, odgovornega pedagoškega dela pri njihovi implementaciji družboslovnih učno-kurikularnih vedenj.

Pričujoče knjižno delo nadalje predstavlja poskus vnosa metodičnih novosti v kompleksno pedagoško delo družboslovja. Takšen nenehen vnos metodičnih novosti je nujen, saj se le tako lahko uresničuje nenehna didaktično-metodična svežina zahtevnega pedagoškega dela pouka družboslovja. Samo z nenehnim vnašanjem metodičnih novosti v pedagoško delo in njegovo profesionalno nadgraditvijo bo možno narediti zahtevani premik, ki ga lahko opišemo z besedami: **potreben je prehod od transmissijskega k transakcijskemu (interaktivnemu) in tudi integriranemu (holističnemu) družboslovnemu kurikulu.**

Delo je vsebovalec teoretičnih in praktičnih tematik ter problematik. Želelo je, da učitelj(ica) družboslovja o njih nenehno razmišlja, skratka, da nenehno vnaša nove didaktične pristope v svojo pedagoško prakso in da mu je tudi takšna pedagoška praksa vir nenehno pojavljajočih se novih teoretičnih spoznanj. Skratka, učitelj(ica) družboslovja naj bo nenehni raziskovalec dogajanj svojega razrednega prostora (razredni raziskovalec) in tudi zunaj razrednega prostora (akcijski raziskovalec). Prav razredno in akcijsko raziskovanje sta instrumenta nenehne nujne profesionalne rasti učiteljevega vse bolj zahtevanega pedagoškega dela.

Z obravnavo vsebovanih tematik in problematik, tako teoretičnega kot praktičnega značaja, naj bi delo tudi pripomoglo h kompetenčni izgradnji učiteljeve osebnosti in tudi osebnosti učečih se subjektov, torej mladih samih.

V delu prikazovani številni učni družboslovni vzorci so le ponudniki smer-
nic, ki naj jih učitelj nenehno ustvarjalno nadgrajuje v svojih konkretnih pe-
dagoških okoljih. Le tako bo pri mladih lahko dosegal trajnost in uporabnost
njihovega družboslovnega ter humanističnega znanja oziroma le z nenehnim
vnašanjem izkušenj mladih in svojih lastnih izkušenj v pedagoško delo bo
učitelj(ica) pripomogel k temu, da bodo družboslovna učno-kurikularna vede-
nja (znanja) mladim pomagala razumevati sebe, druge in drugačne ter dogaja-
nja globaliziranega sveta.

Delo vsebuje tudi mnoge didaktične slogane o katerih je smotrno, da
učitelj(ica) družboslovja razmišlja pri konkretnem uresničevanju svoje peda-
goške delovne filozofije. Vprašanje, kakšna je njegova delovna poučevanjska
filozofija, je vselej zelo pomembno.

Potrebno je še opozoriti, da želim z delom prispevati k vnosu evropskih
izobraževalnih stebrov v zahtevno pedagoško delo družboslovja. Ti stebri po-
stavljajo tudi pred učitelja(ico) družboslovja imperativ, da mladim nenehno z
izvedbo svojega pedagoškega dela dokazuje, da imajo tudi družboslovna znanja
(vedenja) smisel, svoj življenjski pomen.

Tudi ta znanja lahko mladim omogočajo, da bodo znali boljše profesional-
no delati, živeti, sobivati, razumeti druge in drugačne.

Demokracija je vrednota, o kateri je potrebno nenehno (objektivno kri-
tično) razmišljati. Samo tako bo lahko to tudi pomembna vrednota mladih,
graditeljev sveta tretjega tisočletja. Tudi družboslovna vedenja naj prispevajo
k oblikovanju objektivne kritične demokratične pismenosti mladih tretjega
tisočletja.

UVOD V UČBENIŠKO KNJIŽNO DELO »VZGOJA ZA EVROPSKO DEMOKRACIJO«

Vsako knjižno delo nastane iz določenih motivov. Pravkar izrečeno tudi velja za pričujoče delo. Le-to pomeni nadaljevanje vsebinskih obravnav, ki so vključene v moja knjižna dela v preteklosti. Ta moja dela so seveda nastajala z daljšimi in krajšimi časovnimi presledki (knjižna dela iz leta 1992, 1993, 1995, 1996, 1997, 2004 in 2007).

Moji pomembni, osebni motivi za nastanek tega dela so bili:

- z delom prispevati k oblikovanju še bolj kakovostne profesionalne kulture učiteljev in učiteljic v tretjem tisočletju;
- z implementacijo dinamičnega koncepta vseživljenjskega učenja tudi prispevati k svoji osebni rasti;
- prispevati tudi k razvoju znanstvenih disciplin kot sta sociologija izobraževanja in specialna didaktika družboslovja. Navedeni disciplini doživljata še zlasti v zadnjem času velik razvoj zaradi velikega pritiska družbenih sprememb.

Delo je vsebnik teorije (teoretičnih tem) in prakse (praktičnih tem). V praktičnem delu predstavlja številne družboslovne učne vzorce, ki so nastali v sodelovanju s študenti pri predmetnem področju Didaktika sociologije. Zato sem na tem mestu dolžna izreči svojim študentom zahvalo za pomoč pri ustvarjalnem, odprtem oblikovanju učnih vzorcev.

V delu vsebovana teorija in praksa tvorita med seboj prepletajočo se dinamično celoto. Teoretične teme in njihovo poznavanje namreč omogočajo učiteljem ter učiteljicam nenehno izboljševanje njihovih konkretnih pedagoških praks in nasprotno. Samo z nenehnim izgrajevanjem osebne rasti učitelja(ice) se bo lahko rojeval in udejanjal tako imenovani novi profesionalizem učiteljev tretjega tisočletja. Družboslovne ter humanistične vsebine se namreč nenehno spreminjajo, so nenehno vpete v današnji, vse bolj soodvisni, globalizirani družbeni kontekst.

V teoretičnem delu knjiga obravnava teme kot so: šola kot javni socializator mladih, njena moč in nemoč danes; razvojne značilnosti mladih v tretjem tisočletju; didaktični pristopi za celovito edukacijo mladih v tretjem tisočletju.

V praktičnem delu pa, kot je že opozorjeno, knjiga prinaša številne odprte učne vzorce s področja družboslovnih in humanističnih kurikularnih vsebin. Te vzorce lahko učitelj(ica) praktično ne le preizkuša, temveč tudi s svojo didaktično kompetenco ustvarjalno bogati, nadgrajuje.

Pri nastanku dela sem uporabila številne, raznolike znanstvene metode, in sicer:

- analitično metodo (analitični študij relevantnih teoretičnih virov, domačih in tujih);
- primerjalno metodo (primerjava didaktičnih praks Slovenije in držav EU);
- eksperimentalno metodo (vnašanje novih, ustvarjalnih didaktičnih pristopov v pedagoško polje, opazovanje njihovih doseženih delovnih učinkov).

Kaj želi delo sporočiti bralcu?

To, da sta sociologija edukacije in didaktika družboslovja zelo hitro razvijajoči se znanstveni disciplini, ki se danes soočata z novimi izobraževalnimi paradigmi. Na omenjeni znanstveni disciplini danes vplivajo nenehne in vse hitrejša družbene spremembe, zahteve po večjem in bolj intenzivnem povezovanju naših in tujih modelov poučevanja, intenzivne zahteve po doseganju vse bolj kakovostnih profesionalnih delovnih standardov, vse večje razlike med učečimi se izobraževanci, zelo hitro rojevanje novih izobraževalnih poti danes, današnje zahteve po vse večji in zahtevnejši individualizaciji ter diferenciaciji pedagoškega dela, nenehno vnašanje kulture samoizobraževanja v vse bolj zahtevno in odgovorno pedagoško delo zaradi hitrega naraščanja znanja in neznanja itd.

Kdo so lahko bralci pričujočega knjižnega (učbeniškega) dela?

- Učitelj(ice) družboslovnih predmetnih in drugih kurikulov,
- študentje in študentke,
- drugi izobraževanci, ki jih zanimajo novi, vedno sveži, dinamični izobraževalni pristopi, nova dinamična, participatorna učna kultura.

Spoznanja didaktike sociologije (družboslovja) in sociologije edukacije, predstavljena v delu, dokazujejo, da družba znanja, novih tehnologij, misleča se družba, družba tveganj, storitev zahteva nenehno učenje za človekovo nenehno osebno rast.

Predvsem pa si osebno želim, da bi takšna rast človeka, izobraževanca, prispevala v današnji globalizirani družbi k večji človečnosti, humanosti, spoštovanju človekovih pravic, ostritvi demokracije kot strateško pomembne vrednote tretjega tisočletja. Samo v tem primeru bo tudi veljalo: moč družbe in njene

šole je v duhovni moči izobraževalca, aktivnega izgrajevalca državljanstva v pluralnih družbenih okoliščinah.

Posebnost pričujočega knjižnega dela je tudi v tem, da vsebuje nekatere tako imenovane didaktični slogane. Želim, da o njih učitelj(ica) družboslovja razmišlja pri izvedbi svojega pedagoškega dela.

Delo naj prispeva k izgradnji pojmovnega instrumentarija, ki ga uporabljata znanstveni disciplini didaktika družboslovja in sociologija vzgoje. Brez kakovostne pojmovne izgradnje ni možno razumevanje globin in širin prav nobene znanstvene discipline.

TEORETIČNI DEL

O BISTVENIH (MEDSEBOJNO RAZLIKUJOČIH SE) ZNAČILNOSTIH TRADICIONALNE IN SODOBNE DIDAKTIKE DRUŽBOSLOVJA

*Odličnost je pot brez konca.
Kakovost je pot brez konca.
Življenje je pot s koncem.*

Vselej je didaktika (tudi) družboslovja vključena v konkretne družbene okoliščine in služi (koristi) določenim, konkretnim učno-ciljnim skupinam.

V nadaljevanju se zadržimo pri ogledu bistvenih značilnosti tradicionalne in sodobne didaktike družboslovja.

Pri tradicionalni didaktiki družboslovja je središčna vloga v kompleksnem pedagoškem procesu pripadala učitelju(ici), pri sodobni, informacijski didaktiki družboslovja središčna vloga pripada učečemu se subjektu. Subjektu, ki se nenehno sooča z novimi didaktičnimi izzivi. Tradicionalna didaktika družboslovja je bila bolj statična, sodobna didaktika družboslovja pa je izrazito dinamična, saj hitre spremembe od nje to zahtevajo.

Pri tradicionalni didaktiki družboslovja je bila bolj v ospredju kategorija, imenovana kvantiteta (kvantiteta učno-kurikularnih vsebin, didaktičnih pristopov, ur pouka itd.), pri sodobni, informacijski didaktiki družboslovja pa je bolj v ospredju kategorija, imenovana kakovost (kategorija, za katero nekateri upravičeno sodijo, da je pot brez konca ...). Se pravi kakovostna obravnava učno-kurikularnih družboslovnih vsebin, kakovosten izbor učnih sredstev za doseganje standardov znanj itd.

Tradicionalna didaktika družboslovja je imela na razpolago za uporabo bistveno manj informacijskih virov, kot pa jih ima sodobna didaktika družboslovja. Le-ta se sooča z dejstvom, ki ga mnogi eksperti opisujejo z besedami, da danes tudi družboslovno in humanistično znanje nima več svojega lastnika. To znanje se namreč nahaja v svetovnih spletnih virih, učbenikih, medijih, dejansko potekajočih različnih življenjskih praksah itd.

Tradicionalna didaktika družboslovja se ni soočala s tako hitrimi družbenimi spremembami kot sodobna družboslovna didaktika, ki se sooča z globalizacijo, ki tudi rojeva nove vzgojne prakse: globalno vzgojo, globalno učenje.

Tradicionalna didaktika družboslovja je drugače polnila kategorijo, imenovano čas, kot pa jo mora polniti sodobna didaktika družboslovja. Ta upravičeno opozarja, da mora biti čas v zahtevnem pedagoškem delu produktivno izkoriščen, nikakor ne sme biti prisoten balastni, neproduktivni čas.

Tradicionalne didaktike družboslovja niso spremljala sodobna, interaktivna, informacijska orodja, ki danes učitelju(ici) omogočajo razvoj in oblikovanje zelo različnih inteligenc pri mladih: kognitivno inteligenco, čustveno inteligenco, akcijsko inteligenco, komunikacijsko inteligenco, informacijsko inteligenco itd.

Možen razvoj ter oblikovanje tako zelo različnih inteligenc mladih je tudi pogoj za njihov nujni, današnji kompetenčni razvoj.

Tradicionalna didaktika družboslovja je služila (koristila) tradicionalnemu, zaprtemu družboslovnemu kurikulumu, sodobna, informacijska družboslovna didaktika pa mora služiti (koristiti) sodobnemu, odprtemu družboslovnemu kurikulumu kot oblikovalcu socialne zavesti mladih. Sodobna didaktika družboslovja se mora zavedati dejstva, da je danes zelo pomembno, da naredimo premik od transmissijskega družboslovnega kurikula k transakcijskemu in integriranemu kurikulumu, ki bo lahko polni ustvarjalec mlade, nenehno se razvijajoče osebnosti.

Tradicionalni družboslovni kurikulum je bil pretežni razvijalec kognitivne inteligence mladih, sodobni, odprti družboslovni kurikulum pa mora biti tudi razvijalec čustvene, akcijske, informacijske inteligence mladih.

Tradicionalna družboslovna didaktika je bila zavezana drugačnim ocenjevalnim praksam, kot pa je zavezana sodobna, odprta, imulzivna, participatorna didaktika. Ta mora biti v prihodnje razvijalka avtentičnih, individualiziranih, ustvarjalnih, pluralnih ocenjevalnih praks.

Tradicionalna didaktika družboslovja je bila vpeta v tradicionalne šolske kulture, sodobna didaktika družboslovja pa je vpeta v današnje odprte šolske kulture, ki morajo nenehno težiti k doseganju odličnosti. In tudi za odličnost kot kategorijo lahko sodimo, da predstavlja pot brez konca ...

Pri sodobni didaktiki družboslovja se nenehno pojavljajo novi in novi didaktični izzivi. Danes se namreč tradicionalne didaktične prakse nahajajo v novih, informatiziranih učnih okoljih. Nenehno se tudi »rojevajo« nove in nove didaktične prakse, ki naj koristijo za doseganje trajnega, uporabnega družboslovnega znanja mladih.